

Complexnummer: 517664

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Militair Hospitaal

Aantal complexonderdelen

2

Monumentnummers van complexonderdelen

517665, 517666

Woonplaats

Amersfoort

Gemeente

Amersfoort

Provincie

Utrecht

Hoofdadres van hoofdobject

Zeevaarderspad 7, 3814 WX Amersfoort

Complexomschrijving

Inleiding

In 1877 werd naar ontwerp van eerst aanwezig ingenieur luitenant Colonel Commandant Klijnsma een 'garnizoensinfirmierie' aan de Hogeweg gebouwd. Vanaf 1880 werd de naam van de infirmierie gewijzigd in Militair Hospitaal. Na de sloop van verschillende militaire complexen in Amersfoort is dit voormalig Militair Hospitaal het oudste overblijfsel binnen de belangrijke militaire ontwikkeling van Amersfoort. Het COMPLEX, bestaande uit een INFIRMERIE met BARAKKEN is gesitueerd op een rechthoekig terrein, dat met de smalle zijden grenst aan de Hogeweg en het Zeevaarderspad. rondom het terrein werd een gracht gegraven. De toegang tot het terrein bevond zich aan de Hogeweg. Hier werd een poort opgericht, bestaande uit bakstenen pijlers en een ijzeren hekwerk. Een hierbij behorende portierswoning is in 1986 gesloopt. Bij de herprofileringwerkzaamheden aan de Hogeweg is de gracht gedeeltelijk gedempt en is de hoofdingang naar de achterzijde verplaatst.

In de eclectische bouwstijl zijn invloeden uit het classicisme, het Romaans en de renaissance aanwijsbaar.

Vanaf 1966 heeft de Landmacht andere activiteiten op het terrein ondergebracht.

Het complex bestaat uit de volgende onderdelen:

1. hoofdgebouw met zes barakken
2. barak voor de behandeling van besmettelijke ziekten

Omschrijving

In 1877 werden een hoofdgebouw en vijf barakken op het terrein neergezet. Vier van deze barakken kunnen vanuit het hoofdgebouw middels gangen worden bereikt. De vijfde barak werd bestemd voor besmettelijk zieken en is vrijstaand op het terrein achter het hoofdgebouw gelegen. Deze onderdelen kennen een symmetrische opzet. Een lijken- en rookhuis werd in de noordoosthoek van het terrein geplaatst.

Reeds in 1894 werden een portiersloge en twee barakken toegevoegd. Deze barakken werden links en rechts aan de voorzijde van het hoofdgebouw gesitueerd en middels gangen hieraan verbonden. Van latere datum, circa 1915, zijn twee grotere barakken, die vrijstaand tussen het hoofdgebouw en de 'vijfde' barak werden geplaatst. Ook werd het hoofdgebouw uitgebreid met enkele kleine toevoegingen aan vleugels en gangen. Het lijken- en rookhuis werd reeds eerder afgebroken. Op deze plaats is een ketelhuis verrezen.

Het interieur van de gebouwen werd door de jaren heen aanzienlijk gewijzigd om als ziekenhuis en later als kantoor te kunnen voldoen aan de eisen van de tijd. De oorspronkelijke indeling van de ruimten is echter nog goed herkenbaar.

Waardering

Het voormalig Militair Hospitaal is van algemeen belang vanwege de architectuurhistorische waarde als gaaf en zeldzaam voorbeeld van een infirmerie en is van cultuurhistorische waarde als overblijfsel van een belangrijke ontwikkeling in de Nederlandse krijgskunde. Het complex heeft tevens grote ensemblewaarde. Van stedenbouwkundige waarde als voorbeeld van een kenmerkende functionele inrichting van de besloten ruimte van een kazerneterrein.

Monumentnummer*: 517665

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 27 december 2000
Kadaster deel/nr: 11808/43

Monumentnaam**

Militair Hospitaal

Complexnummer

517664

Complexnaam

Militair Hospitaal

Woonplaats*

Amersfoort

Gemeente*

Amersfoort

Provincie*

Utrecht

Straat*

Zeevaarderspad

Nr*

7

Toev.*

Postcode*

3814 WX

Woonplaats*

Amersfoort

Situering

Locatie

Kruiskamp

Kadastrale gemeente*

Amersfoort

Sectie*

G

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

3447

Rijksmonumentomschrijving**

Omschrijving

Het hoofdgebouw van het voormalig Militair Hospitaal of INFIRMERIE is midden op een rechthoekig terrein gelegen. De voorgevel is georiënteerd op de Hogeweg. Een oprijlaan, eindigend in een cirkel, voert van de poort naar de hoofdentree. De gebouwen worden omringd door grasvelden, waarbij alleen de voor- en achtergevel van het hoofdgebouw aan betegelde oppervlakken grenzen.

Het hoofdgebouw, ontworpen op een in hoofdzaak rechthoekige plattegrond met de lange zijde evenwijdig aan de Hogeweg, bestaat uit een kelder met daarboven, op een plint, twee bouwlagen en een mezzanino. Het afgeplatte schilddak is gedekt met blauwe Tuile du Nord pannen. Aan de voorgevel bevindt zich een middenrisaliet met topgevel en steekkap.

De bakstenen gevels worden horizontaal geled door doorlopende, dubbele cordonlijsten, die ter hoogte van de onderdorpels van de vensters in de tweede bouwlaag en over de mezzanino zijn aangebracht. De mezzanino wordt door een rondboogfries gemarkeerd, waarbij de bepleisterde consoles een ionische detaillering bezitten.

Op de hoeken van het hoofdgebouw bevinden zich kwartronde verbindingsvleugels die naar de vier gelijktijdig ontworpen barakken leiden. Deze barakken bezitten een rechthoekige plattegrond met de lange zijde evenwijdig aan

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

het hoofdgebouw. Hierop bevindt zich één bouwlaag met een samengestelde kap. Ter weerszijden van het toegangspad bevinden zich de twee in 1894 toegevoegde barakken, die haaks op de Hogeweg zijn gesitueerd, met rechte gangen verbonden aan de kwartronde verbindingsvleugels.

Tegen de aan de westzijde gelegen barakken werden in de eerste decennia van de twintigste eeuw rechthoekige aanbouwen gepleegd.

In de symmetrische voorgevel (zuidzijde) van het hoofdgebouw wordt de middenrisaliet met de hoofdingang door twee gelijke traveeën met achtzijdige hoekpilasters geflankeerd. Het middendeel bezit eveneens achtzijdige hoekpilasters met in het midden van de eerste bouwlaag een veld van rusticawerk, waarin een rondboogentree is opgenomen. Op de verdieping bevinden zich in een bepleisterd vlak twee naast elkaar geplaatste vensters, omgeven door pilasters en een kroonlijst. In de topgevel is een tripletvenster geplaatst, waarvan de bogen door een bepleisterde band zijn geaccentueerd. De geveldelen aan weerskanten van de risaliet bevatten elk, zowel in de eerste als tweede bouwlaag, twee getoogde zeslichts schuifvensters met aan de bovenzijde een geprofileerde omlijsting. De mezzanino bevat tussen spaarvelden kleine vensteropeningen aangebracht.

De symmetrische indeling van de achtergevel is door toevoegingen van één bouwlaag verminderd, waarbij de linker aanbouw verder naar voren komt dan de rechter aanbouw. De gevel van de hoofdmassa bestaat uit zeven venstertraveeën, besloten door hoekpilasters. De middelste travee is breder en risaleert. De eerste bouwlaag van de middenrisaliet wordt door verdiept liggende, horizontale baksteen stroken geaccentueerd. De overgang van de tweede bouwlaag naar de mezzanino is hier door een gepleisterde lijst gemarkeerd. De venster- en deurpartij correspondeert met de erachter gelegen trappartij. Aanvankelijk bevond zich in de eerste bouwlaag een dubbele deur en in de tweede bouwlaag een venster dat vergelijkbaar was aan de overige vensters. Bij een verbouwing is echter de onderdorpel van het venster verwijderd en is het venster tot op de bovenzijde van de deur doorgetrokken. Links en rechts van de deur bevinden zich smalle rechthoekige vensters, die corresponderen met de daarachter gelegen toiletten. Hetzelfde geldt voor de kleine vensters in de twee bouwlaag.

De rechter gevel van de hoofdmassa bestaat uit vijf venstertraveeën en wordt door hoekpilasters besloten. De middelste travee risaleert licht. De overgang van de tweede bouwlaag naar de mezzanino wordt door een bepleisterde lijst gemarkeerd. In de mezzanino bevindt zich één venster dat recht boven de middentravee is geplaatst.

De linker gevel van de hoofdmassa is gespiegeld identiek aan de rechter zijgevel.

Het interieur van het hoofdgebouw bezit nog zijn oorspronkelijke indeling, waarbij een gang zowel op de begane grond als op de verdieping de gehele breedte van het gebouw in beslag neemt. Haaks op de gang bevindt zich in het midden de hal met de entree. Daartegenover is aan de noordzijde een grote trappartij aangebracht, met twee in de hoeken geplaatste toiletten, die zijn voorzien van kwartronde deuren.

Omschrijving kwartronde vleugels

Op de hoeken van het hoofdgebouw bevinden zich de kwartronde, vijf traveeën brede verbindingsvleugels, die uit bakstenen gevels bestaan. De op een plint staande gevels worden geleed door pilasters met kapiteel, waarboven een rondboogfries is aangebracht. In de spaarvelden bevinden zich gekoppelde rondboogvensters met roedenverdeling. In een later stadium is het plafond van de gangen voorzien van een glasstrook.

Omschrijving barakken

De barakken uit 1877 hebben een rechthoekige plattegrond, waarbij de lange zijde evenwijdig aan de lange zijde van het hoofdgebouw is geplaatst. Hierop bevindt zich één bouwlaag, afgedekt door een samengesteld dak van grijze tuile du nordpannen. De bakstenen gevels zijn horizontaal geleed door bepleisterde stroken in de vorm van een grijze plint, een doorlopende cordonlijst ter hoogte van de onderdorpels en een band ter hoogte van de bovenlichten van de vensters, die de toog van deze bovenlichten vormt. Een lijst met bakstenen consoles is aangebracht onder de overstekende goot. De lange gevels met een breedte van zeven vensterassen bezitten twee traveeën brede hoekrisalieten, die voorzien zijn van hoekpilasters, waarbij de kapitelen gevormd worden door een cordonlijst. De flauwe dakhelling suggereert een fronton, waarbij het tympaan is gedecoreerd met een bepleisterd en geprofileerd medaillon, dat geflankeerd wordt door gepleisterde en geprofileerde driehoekige velden. De topgevels zijn voorzien van een overstek en witte boeien.

De in 1894 toegevoegde barakken sluiten ondanks een iets soberder detaillering in stijl goed aan bij de barakken uit 1877. De symmetrische zuidgevels zijn vensterloos. In de bakstenen topgevel is baksteenornamentiek aangebracht. Onder de ver overstekende kap bevindt zich een klimmend rondboogfries.

De asymmetrische noordgevels zijn in hoofdvorm vergelijkbaar met de zuidgevels. In het midden van de gevel bevindt zich de aansluiting op de rechte gang, die een zeer open karakter heeft, als gevolg van de strokenvensters aan beide gangzijden. Daarnaast is een klein rechthoekig venster aangebracht, voorzien van een strekboog en aanzet- en sluitstenen.

De asymmetrische oostgevels bestaan uit een zuidelijk deel met daarin vijf grote vensters, die corresponderen met de grote ziekenzaal, en een smaller noordelijk deel, waarin zich drie kleine vierkante venster bevinden, corresponderend met de kleinere vertrekken voor de verplegers.

De westgevels zijn gespiegeld identiek aan de oostgevel.

Waardering

Het hoofdgebouw met verbindingsvleugels en barakken van het voormalig Militair Hospitaal is van algemeen belang vanwege de architectuurhistorische waarde als zeldzaam en gaaf voorbeeld van een infirmerie, uitgevoerd in een eclectische bouwstijl met invloeden van het classicisme, het Romaans en de renaissance. Het complex is tevens van cultuurhistorische waarde binnen de ontwikkeling van de Nederlandse krijgskunde en de militaire geschiedenis van Amersfoort. Het gebouw heeft een ensemblewaarde in relatie tot de vrijliggende barak.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Militair verblijfsgebouw

Functie

Infirmerie (B)

Monumentnummer*: 517666

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 27 december 2000
Kadaster deel/nr: 11808/43

Monumentnaam**

Militair Hospitaal

Complexnummer

517664

Complexnaam

Militair Hospitaal

Woonplaats*

Amersfoort

Gemeente*

Amersfoort

Provincie*

Utrecht

Straat*

Hogeweg

Nr*

70

Toev.*

Postcode*

3814 CG

Woonplaats*

Amersfoort

Situering

Locatie

Kruiskamp

Kadastrale gemeente*

Amersfoort

Sectie*

G

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

3447

Rijksmonumentomschrijving**

Omschrijving

Tot het complex van het voormalig Militair Hospitaal of infirmerie behoort BARAK nummer 5, oorspronkelijk bestemd voor de behandeling van besmettelijke ziekten. Vandaar dat dit gebouw geheel achter op het terrein werd geplaatst.

De barak werd symmetrisch gesitueerd op de lijn die vanaf de poort aan de Hogeweg het hoofdgebouw symmetrisch opdeelt. Na de verbreding van de Hogeweg werd aan de achterzijde van het terrein een nieuwe entree gemaakt. Hierdoor is de barak tot entreegebouw geworden.

De in eclectische stijl vormgegeven barak heeft een in hoofdzaak rechthoekige plattegrond, waarbij de lange zijde evenwijdig is gepositioneerd aan de lange zijde van het hoofdgebouw. Hoekrisalieten bevinden zich aan deze lange zijden. Het gebouw heeft één bouwlaag, dat voorzien is van een samengesteld zadeldak, gedekt met tuile du Nord pannen. De bakstenen gevels zijn horizontaal geled door bepleisterde stroken in de vorm van een grijze plint, een doorlopende cordonlijst ter hoogte van de onderdorpels en een band ter hoogte van de bovenlichten van de vensters, die de getoogde vorm van deze bovenlichten volgt. Een lijst met bakstenen consoles is aangebracht onder de overstekende goot. De topgevels zijn voorzien van een overstek en witte boeien.

De draaivensters in de voor- en achtergevel zijn identiek aan elkaar en hebben een enkele horizontale roede.

De hoekrisalieten zijn voorzien van hoekpilasters, waarbij de kapiteel gevormd wordt door een cordonlijst. De flauwe helling van de topgevel suggereert een fronton, waarbij het tympaan gedecoreerd is met een bepleisterd en geprofileerd medaillon, dat geflankeerd wordt door eveneens bepleisterde en geprofileerde driehoekige velden.

De symmetrische voorgevel (zuidzijde), die gericht is op het hoofdgebouw, is opgebouwd uit een breed middendeel, bestaande uit drie venstertraveeën, en twee hoekrisalieten, die ieder bestaan uit twee venstertraveeën. De hoekrisalieten zijn voorzien van een topgevel.

De symmetrische achtergevel is identiek aan de voorgevel.

De symmetrische linkerzijgevel is drie traveeën breed en voorzien van een lijstgevel. In de middentravee is een dubbele geprofileerde deur aangebracht, met segmentboogvormig bovenlicht. Drie bakstenen treden overbruggen het hoogteverschil tussen deur en omgeving. De flankerende traveeën bezitten blindvensters.

De symmetrische rechterzijgevel is identiek aan de linkerzijgevel.

Het interieur is wat indeling betreft nauwelijks gewijzigd. Wel zijn verschillende ruimten, zoals de toiletten, op details gewijzigd. De grote zaal is onderverdeeld in kleinere ruimten.

Waardering

Barak nummer 5, behorend tot het complex van het voormalig Militair Hospitaal, is van algemeen belang vanwege zijn architectuurhistorische waarde als gaaf voorbeeld van een barak uitgevoerd in een eclectische bouwstijl. Tevens is het gebouw van cultuurhistorische waarde binnen de Nederlandse krijgskunde en als voorbeeld van de militaire geschiedenis van Amersfoort. Daarnaast is de barak van ensemblewaarde in relatie tot het hoofdgebouw van het complex.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Militair verblijfsgebouw

Functie

Infirmierie (B)